

دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر

سال پانزدهم، شماره ۴۹
بهار ۱۳۹۴، صفحات ۱۶۸-۱۵۳

مصطفی طالشی^۱
اسماعیل علی اکبری^۲
محمد تقی رهنمایی^۳
قربان پناهی جلودارلو^۴

کاربرد مدل رتبه-اندازه در نظام شهری در استان اردبیل در دوره زمانی بیست ساله (۸۵-۱۳۶۵)

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۲/۰۵/۱۵

تاریخ دریافت مقاله: ۹۱/۱۰/۰۶

چکیده

فرآیند شهرنشینی شتابان در کشورهای جنوب همواره نظام فضایی سکونت‌گاه‌های شهری را در بسیاری از موارد دچار آشفتگی فضایی می‌نماید که پیامد اساسی آن بروز شرایط ناپایداری در شبکه نظام شهری است. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی سلسله‌مراتب و تحولات نظام استقرار شهرها و نحوه پخشایش جمعیت صورت گرفته است. در این ارتباط شهرهای استان بر اساس نتایج سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن در دوره‌های ۱۳۶۵ تا ۱۳۸۵ و با بهره‌گیری از مدل‌های رتبه-اندازه و همچنین رتبه اندازه تعدیلی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته‌اند. نتایج پژوهش حاکی از آن است که الگوی توزیع فضایی سکونت‌گاه‌های شهری استان از الگوی تصادفی تبعیت می‌نماید که در دهه اخیر گرایش استقرار جمعیت در کانون‌ها و طبقات شهری نیز به سمت بی‌نظمی فزاینده است.

^۱ - دانشیار دانشگاه پیام نور و عضو قطب علمی توسعه پایدار محیط جغرافیایی دانشگاه شهید بهشتی. E-mail: taleshi_mo@yahoo.com

دانشیار سازمان مرکزی دانشگاه پیام نور.

^۳ - استاد دانشگاه تهران.

^۴ - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه پیام نور.

حاکمیت فضایی و عملکردی نخست شهر اردبیل باعث عدم تبعیت سلسله‌مراتب شهری استان از قانون رتبه اندازه شده است که این امر ناهم‌خوانی و عدم تعادل فضایی سلسله‌مراتب را به وضوح قابل تشخیص می‌نماید. از سوی دیگر در دهه اخیر (۱۳۸۵) این عدم تعادل پخشایش جمعیت شهری در فضای استان بیش از پیش تشدید یافته است. دستیابی به الگوی مطلوب انتظام فضایی در استان در پی سیاست عدم تمرکزگرایی از یک سو و از سوی دیگر برخورداری بهینه شهروندان از آستانه‌های خدمات مناسب و تعادل در برقراری فرصت‌های مناسب اقتصادی و کالبدی برای شهرهای متوسط و کوچک اندام استان است.

کلید واژه‌ها: مدل رتبه-اندازه، انتظام فضایی، نظام شهری، استان اردبیل.